

Akademie múzických umění v Praze

Hudební a taneční fakulta

Hudební umění

Klavír

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Interpretační a formální rozbor Písní zimních nocí V. Nováka

Kateřina Berkovcová

Vedoucí práce: MgA. Lukáš Klánský, Ph.D.

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, červen 2023

The Academy of Performing Arts in Prague

Music and Dance Faculty

Art of Music

Piano

BACHELOR'S THESIS

**Interpretive and formal analysis of Songs of Winter's Night by
V. Novák**

Kateřina Berkovcová

Thesis supervisor: MgA. Lukáš Klánský, Ph.D.

Academic title: BcA.

Prague, June 2023

P r o h l á š e n í

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem

Interpretační a formální rozbor Písní zimních nocí V. Nováka

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím pouze uvedené literatury a pramenů a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna v souladu se zákonem a vnitřními předpisy AMU.

Praha, dne .....

.....

Kateřina Berkovcová, podpis

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce je zaměřena na formální a interpretační rozbor klavírního cyklu Písně zimních nocí op.30 od Vítězslava Nováka a na celkové přiblížení jeho klavírní tvorby ostatním posluchačům a interpretům, kteří by měli zájem dílo více prozkoumat. Díky vlastní interpretaci je tato práce obohacena i o můj osobní pohled a zkušenost s nastudováním díla. První kapitola je věnována životním etapám skladatele. Pokouší se čtenáři přiblížit styl jeho tvorby, především té klavírní. Druhá kapitola obsahuje podrobný formální rozbor každé písně, obohacena o konkrétní notové ukázky. Závěrečná kapitola je zaměřena na porovnání vybraných nahrávek z interpretačního hlediska a pár slov k interpretům těchto nahrávek.

Abstract

This bachelor thesis's is focused on the formal and interpretative analysis of the piano cycle Songs of Winter's Night op.30 by Vítězslav Novák and on the overall introduction of his piano works to others listeners and performers who would be interested in exploring the work more. Due to my own interpretation, this work is also enriched by my personal perspective and experience of staging the work. The first chapter is devoted to the life stages of composer. It attempts to bring reader closer to the style of work's, especially the piano ones. The second chapter contains a detailed formal analysis of each song, enriched with specific sheet music examples. The last chapter is focused on a comparison of the selected recordings from a performance point of view and a few words on the performers of these recording.

Obsah

Úvod	6
1. Vítězslav Novák.....	7
1.1 Život	7
1.2 Klavírní dílo	9
2. Písně zimních nocí, op.30	13
2.1 Píseň měsíčné noci.....	14
2.2 Píseň bouřlivé noci.....	16
2.3 Píseň vánoční noci.....	17
2.4 Píseň noci karnevalové	18
3. Interpretační analýza	20
Závěr	24
Seznam použitých zdrojů	25
Přílohy	26
Příloha 1 – V. Novák: Písně zimních nocí op. 30	26

Úvod

Vítězslav Novák patří ke generaci zakladatelů české moderní hudby. Tento významný umělec, skladatel, pedagog (též člověk mnoha zájmů) byl ve své době nesmírně uznáván a řadil se mezi nejznámější představitele české hudební kultury. V dnešní době však již nepatří k často uváděným tvůrcům. Jeho krásné skladby mizí z podvědomí hudební veřejnosti, mizí z repertoáru výkonných umělců. Naštěstí dnes existují instituce a ústavy, které se snaží o zachování jeho odkazu. Například Ústav pro propagaci díla a odkazu Vítězslava Nováka. Mezi jejich aktivity se řadí například i Mezinárodní Novákova klavírní soutěž v Kamenici nad Lipou, jejíž hlavním účelem je zviditelnění klavírní tvorby skladatele.

O Novákovi, respektive o jeho klavírní tvorbě, bylo napsáno překvapivě málo publikací. Například knihy Václava Holzknechta, Vladimíra Lébla a Bohumíra Štědrone se zabývali jeho bibliografií. Stanislav Hanuš zase sepsal Sborník na počest 60.narozenin Vítězslava Nováka, který obsahuje vzpomínky známých skladatelů na Nováka.

Práce je rozdělena do tří částí. První je věnována Novákovu životu, jeho osobnosti a době, ve které žil. Druhá kapitola začíná rozbořem klavírního cyklu Písně zimních nocí celkově a poté se podrobně věnuje rozboru každé písně. Třetí a poslední kapitola je zaměřena na interpretaci díla, porovnávání nahrávek umělců a jejich rozbor.

Cílem je kompletní analýza cyklu a zviditelnění klavírního díla (především cyklu Písně zimních nocí). Je velmi málo klavíristů, kteří by Vítězslava Nováka do svého repertoáru zařazovali. Proto bych chtěla poskytnout i ostatním lidem, zájímajícím se o interpretaci klavírního cyklu, více informací a zachovat tak odkaz tohoto vynikajícího skladatele.

1. Vítězslav Novák

Ačkoliv tato práce pojednává především o konkrétním klavírním díle skladatele, považuji za důležité zmínit pár zásadních mezníků Novákova života k přiblížení a lepšímu pochopení jeho hudebních záměrů a pohledu na život.

1.1 Život

Pocházel z jihočeského města Kamenice nad Lipou. Narodil se 5. prosince 1870 v rodině lékaře Jakuba Nováka a Marie Novákové jako jejich prvorozený syn. Při křtu dostal jména Viktor Augustin Rudolf.¹ Jméno Vítězslav si dal Novák až v pozdějších letech jako umělecké jméno. V Kamenici žil pouhé dva roky. Poté se v roce 1872 s rodiči a svými mladšími sourozenci, Marií a Václavem, přestěhoval do nedalekých Počátků.

Vyrůstal ve velmi nevyrovnané rodině. Otec byl selského původu a matka z rodiny společensky dobře postavené. Kvůli tomu mezi nimi vládly napjaté vztahy a neustálé spory. To byla jedna stránka, která přispěla k vývoji Novákovy povahy. Druhá stránka se týkala jeho zdraví. Malý Viktor trpěl závažnějšími, neustále se vracejícími nemocemi. Nejednou stál i na pokraji smrti. To všechno mělo velký vliv na jeho osobnost. V dětství byl samotářský, uzavřený a zakřiknutý. Rád od všeho utíkal do otcovy knihovny, kde dovedl strávit hodiny nad ilustracemi básní a dramát. Tím si Novák začal utvářet svoji citlivou duši plnou fantazie.

*„Živě mě zaujaly vzrušené scény z Loupežníků, ze Spiknutí Fiescova, z Úkladů a lásky – nezapomenutelně však vryla se mi v paměť kresba k básni o řeckých božstvech. [...]. Tento obraz nesmírně vzrušoval moji fantazii. Často za noci míhaly se přede mnou ve snu záhadné ty zjevy, utvářejíce mi jakýsi nový nadmyslný svět.“ [...]*²

V roce 1881 dokončil pětiletou obecnou školu. Již v Počátkách začal projevoval zájem o hudbu. V deseti letech začal chodit do houslí k Antonínu Šilhovi, který svým mrzutým chováním Nováka odradil již po třech lekcích. Rodiče však stáli o to, aby se jejich syn učil hudbě. Proto ho dali k mladé učitelce klavíru, Marii Krejčové, která na něj měla pozitivnější vliv. Novák u klavíru zůstal, avšak hlubší zájem se u něj nijak výrazně neprojevil. Po smrti otce se rodina ocitla na pokraji bída a jeho matka se rozhodla přestěhovat s dětmi do Hradce za Viktorem, který tam byl poslán studovat na gymnázium. Stává se z něj průbojný a sebejistý mladý muž. Osmdesátá léta byla velmi bohatá na vznik různých českých spolků a na růst hospodářského vývoje. Samotné možnosti a rušnost města Nováka strhly velmi rychle.

Student byl průměrný. Velmi rád četl, silně jej zaujal romantismus. Velkou zálibu našel Novák například v tvorbě Karla Hynka Máchy, Nikolausa Lenaua a George Gordona Byrona. Sám

¹ LÉBL, Vladimír. *Vítězslav Novák*. Editio Supraphon Praha, 1967. str. 7

² NOVÁK, Vítězslav. *O sobě a o jiných*. Supraphon Praha, 1970. str. 30

se pokoušel o literární činnost během studií. V hudbě měl velmi podobné výsledky jako v Počátcích. V primě chodil na výuku ke Karlu Zedníkovi, na kterého si Novák uchoval podobné vzpomínky jako na Šilhu. V sekundě a tercii měl štěstí na Bohumila Jordána, kterého pak vystřídal dvě matčiny přítelkyně, Josefína Beyerová a její sestra. Jejich výuka však nebyla pro Vítězslava velmi přínosná a stačilo málo, aby Novák hudbu opustil nadobro.

Největší hudební přínos dal do života Novákovi Vilém Pojman, hradecký učitel hudby, kapelník a skladatel. Dokázal vhodně rozvíjet Novákův skrytý zájem o hudbu a probudit v něm to správné nadšení. Díky Pojmanovi se Novákovi dostává mnohem širšího pohledu na hudbu. Začal se zajímat o divadelní činnost, hudební spolky a koncerty pod širým nebem. Časem rostl Novák nejen po hudební, ale i technické stránce. 19. dubna 1888 si v septimě zahrál klavírní part Hummelova kvintetu, 1. dubna 1889 jako sólista Lisztovy čtrnácté Uherské rapsodie v rámci výročních akademií na gymnáziu v Hradci.³ Touto dobou začal Viktor intenzivně improvizovat, věnovat se základům hudební teorie a zachycovat své první hudební nápady.

Převážně se vzdělával jako samouk, Pojman se ho snažil vést správným směrem v hudbě. Po určité době se dostal do fáze, kdy se nikam neposouval. Ze začátku se ve skladbách objevovaly vlivy a prvky spíše ostatních skladatelů. Avšak jeho pokusy napovídají, že Novákova touha stát se skladatelem byla velmi silná. Z děl je cítit odvaha, silně romantický základ, pocity, dojmy a nálady, které Novák v životě zažíval.⁴

Po složení maturitní zkoušky nastoupil Vítězslav na konzervatoř v Praze. Zde studoval varhany a především kompozici. Jeho učitelé, Karel Knittl a Karel Stecker, vyžadovali striktní dodržování harmonie a to bylo v rozporu s Novákovou volnou fantazií a představivostí. Setkal se i s Antonínem Dvořákem a dostal se do jeho třídy. Přes to, že měl Novák svůj pohled na tvorbu a využíval vlastní výraz, Dvořák ho nesmírně ovlivnil. Díky němu Novák získává sebedůvěru a je plný nápadů pro svoji budoucí tvorbu. Po dokončení studií skladby se Novák ještě do roku 1896 učil hře na klavír ve třídě Josefa Jiráňka. V 90. letech se začali mladí hudebníci sdružovat v hudebních spolcích. Jedním z nich byl i spolek „Mladá hudební generace česká“. V roce 1895 byl založen „Klub mladých“, u jehož zrodu stál i sám Novák. Původně byl myšlen pro mladé a nadějné literáty a výtvarníky, ale díky Kalenskému⁵ se brzy prosadil i obor hudební. Novákovo dílo v té době propagovalo především České hudební trio (Karel Hoffmeister, Štěpán Suchý, Bedřich Váška).

Nováka v 90. letech ovlivnila hudební kultura moravského a slovenského lidu. Prvním impulsem bylo přizvání Nováka, jako klavírního sólisty, na koncertní vystoupení Rudolfa

³ LÉBL, Vladimír. *Vítězslav Novák: Život a dílo*. Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. str. 16

⁴ LÉBL, Vladimír. *Vítězslav Novák: Život a dílo*. Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. str. 18

⁵ KALENSKÝ – Schnabel Boleslav (1867 – 1913) – český hudební kritik, propagoval dílo Antonína Dvořáka

Reissiga⁶ do Kroměříže, které mělo pozitivní ohlasy. Díky Reissigovi Nováka ovlivnila především příroda a valašský lid, žijící ve Velkých Kralovicích, ve kterých Novák strávil několikátýdenní pobyt.

Roku 1897 se poprvé setkává v Brně s Leošem Janáčkem. Tentýž rok vyráží do lašských Hukvald na letní byt Janáčka, kde se seznamuje s tanci troják a dymák. Po tomto pobytu cestuje Novák na Slovensko. Tímto se odpoutal od pražského života a jeho městem hudebního působení se na několik let stalo Brno.

Po návratu do Prahy v září roku 1909 je jmenován profesorem mistrovské třídy na pražské konzervatoři, kde nakonec působil dalších 30 let. Během této doby byl několikrát zvolen rektorem pražské konzervatoře. V této době se řadil mezi nejvýznamnější skladatele a byl členem různých spolků (např. Česká akademie, Umělecká beseda a další). Během první světové války se strhla vlna kritiky na Dvořáka především jeho skladby. Tehdy Novák podepsal protest proti nevybíravým názorům na Dvořákovu dílo a tímto se kritika obrátila proti němu. Po vzniku samostatného ČSR Novák ztrácí své vedoucí postavení mezi skladateli a odvrátil se od veřejného života. Stáhnul se do soukromí, kvůli nenaplnění svých očekávání o společnosti té doby, avšak skládat nepřestal.

Uznání díla se Novák dočkal až na konci 20. let. Další příležitosti k ocenění dochází při oslavě jeho 60. narozenin roku 1930. Během této doby proběhlo značné množství koncertů. Pod vlivem politických změn v Evropě v druhé polovině 30. let a nastupujícího nacismu v Německu se společenská situace začala komplikovat i u nás. Na domácí půdě boj proti nacismu ovlivňoval stále více umělců, kteří nesouhlasili s politickou situací a utvářeli protinacistickou opozici. Skladatel se dlouho nezapojoval do aktivit umělců proti režimu.

Závěr svého života věnoval veškerou práci skladbám vyjadřujících nenávist vůči okupantům. V letech 1944 – 1949 sepsal své Paměti a v roce 1945 byl jako jeden z prvních jmenován národním umělcem. Vítězslav Novák náhle umírá po srdeční slabosti 18. července 1949.

1.2 Klavírní dílo

Novák neměl jen ryze klavírní díla. Napsal mnoho orchestrálních děl, symfonických básní, smyčcové kvartety, ale i operu a mnoho dalších. V této kapitole se budeme věnovat jen jeho klavírním skladbám.

Co se týče rané tvorby, Novák skládal již během svých studií na gymnáziu. Ze začátku psal menší skicy a skladbičky. Byl to muž, kterému nechyběla fantazie. Inspiraci hledal v přírodě a ve folkloru, se kterým přišel poprvé do kontaktu na Moravě a Slovensku. Své raná díla zasvětil především klavíru. Z prvních tvůrčích pokusů se objevilo šestnáct děl, což je

---

⁶ Rudolf Reissig (1874 – 1939) – houslista, pedagog a dirigent, působící v Praze

nepochybně velmi malá část z původního materiálu. Novák se svými díly (i vrcholnými) nezacházel moc šetrně a proto není divu, že se některé kusy velmi poničily. Například *Serenádu h moll*, napsanou mezi léty 1886 – 1887, údajně spálil on sám.⁷ Impromptu z roku 1888 se též bohužel nedochovalo. První dochovanou skladbou je píseň s doprovodem klavíru *Jen vzpomínku*, která vznikla 20. srpna 1888.⁸ Je inspirována milostnou tematikou a patřila v té době k nejvyspělejším dílům Nováka.

Téhož roku vzniká skladba *Souvenir de mon peré (Deux méditations)*, kterou Novák ve svých pamětech nazývá Na hrobě otcově, po návštěvě jeho hrobu v Počátcích. Roku 1889 vznikají čtyři verze programní skladby podle předlohy *Máj* od Karla Hynka Máchy, který Nováka velmi inspiroval. První verzí byla *Klavírní skica B dur*, druhá *Klavírní skica b moll*, třetí *Máj – Intermezzo první* a čtvrtou *Intermezzo h moll*. Poslední skladby z období jeho studií jsou *Chansonette g moll* (1889) a *Rapsodie g moll* (1890), kterou věnoval svému učiteli Vilému Pojmanovi.⁹

Po dvou letech se Novák dostává k námětu G. G. Byrona, jehož si velmi oblíbil v dětství a skládá stejnojmennou ouverturu *Korzár* pro velký symfonický orchestr, kterou později upravil pro čtyřruční klavír. Roku 1893 se Novák inspiroval jedním z romantických velikánů a na popud svého učitele Josefa Jiráka napsal *Variace na Schumannovo téma*, které byly původně jakousi improvizací skladatele.

„Slýchal jsem ono thema při cvičeních a rekapitulacích na konservatoři nesčíslněkrát; utkvělo mi v paměti jako neviditelná pobídka k něčemu, o čem jsem stále ještě neměl určitého tušení. A bylo to právě zase v konservatoři na „cimře“, kdy mi opětné poslechnutí známe reminiscence vnuklo nápad, jež jsem zprvu považoval za nesmírně bizarní, podivínský... Rozpřísť variace na Schumannovo thema – a napodobiti v nich zase jen Schumanna, jeho způsob tvoření.“ [...].¹⁰

Ve stejném roce vzniká *Ballada e moll op.2*, která je opět inspirována jeho oblíbence G. G. Byronem, tentokrát dramatem Manfred. Velmi intimním dílem je Novákovo třídílný klavírní cyklus *Vzpomínky, op.6*, napsaný roku 1894. S kompozicí *Klavírního koncertu e moll* začal Novák již v roce 1895, avšak nebyl v tento rok dokončen a svého vydání se dočkal až v roce 1949. Na „odlehčení“ tentýž rok skládá čtyři lyrické miniatury *Serenády, op.9*.

Roku 1896 Novák složil tři klavírní cykly. První byl soubor pěti klavírních skladeb *Barkaroly op.10*. Druhý cyklus *Eklogy op.11*, čtyři klavírní miniatury inspirované Johannesem

⁷ „V kvintě složena první klavírní serenáda h moll, kde důsledně psáno b místo ais. Byl jsem tehdy v hudebních naukách tuze slabý. Je už dávno spálena – pokoj jejímu popelu!“ (NOVÁK, Vítězslav : O sobě a o jiných , str. 32)

⁸ BUDIŠ, Ratibor. Vítězslav Novák [tištěný text]: výběrová bibliografie. Praha: KNIHA, 1967. str. 11

⁹ BUDIŠ, Ratibor. Vítězslav Novák [tištěný text]: výběrová bibliografie. Praha: KNIHA, 1967. str. 13

¹⁰ LÉBL, Vladimír. Vítězslav Novák: Život a dílo. Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. str. 47

Brahmsem. Posledním dílo *Za soumraku op.13* uzavírá Novákovo období inspirované přírodní tematikou.

Následující rok vydává *Tři české tance op.15*, které byly pro dvouruční, čtyřruční klavír a dva tance později zinstrumentovány pro symfonický orchestr. „České tance, úplný to odvrát od předchozích intimních klavírních kousků. Objektivizující zdravá hudba, kontrastující česky zbarvenou melodikou s dřívějším německým romantismem.“¹¹

O hlubokém vztahu k přírodě a Slovácku pojednává dílo *Můj máj op.20* z roku 1899. Tentýž rok vznikají čtyři skladby s názvem *Bagately op.5*. Následující rok Novák skladá pouze jednu klavírní skladbu, *Sonatu eroicu op.24*, inspirovanou jánošíkovským bojovným charakterem.

Písně zimních nocí op. 30 z roku 1902 si později podrobněji rozebereme v této práci. Následující dílo *Dva valašské tance op. 34* z roku 1904 bylo inspirované poslechem lidových muzikantů.

O tři roky později vzniká druhá sonáta pro klavír. Zachoval se pouze fragment rukopisu.

Jedno ze stěžejních a vrcholných děl je *Pan op. 43 – báseň v tónech o pěti větách*. Novák složil tento cyklus skladeb v roce 1910, instrumentován byl o dva roky později. Vydáno jako partitura, skladba pro sólový i dvouruční klavír. Dle mého názoru dílo nejlépe vystihl Vladimír Lébl : „*Pan se měl stát syntetickým obhlédnutím celého Novákova života. Blížil-li se Novák ke svému čtyřicátému roku, pocítil nutnost této rekapitulace ve smyslu manifestačního přiznání se k hodnotám, které daly útěšnou náplň dosavadnímu životu. [...]. Hory jako nová evokace prožitků, již jednou ztvárněných symfonickou básní v Tatrách, Moře jako nové vidění přírodního živlu po Bouři, Les, jehož praobraz byl již narýsován v cyklu Můj máj, Žena jako doslovení myšlenek a citů, zrozených ve Věčné touze, Tomanovi a lesní panně, Godivě, Bouři.*“ [...].¹²

Téhož roku vzniká *Exotikon op.45*, malá suita pro klavír. Výjimkou je čtvrtá část suity, která vznikla již v roce 1908. Jedná se o pětidílný cyklus, každá skladba je odlišného charakteru a inspirací je lidová píseň.

Sonatiny op.54 komponoval Novák od prosince 1919 až do ledna 1920. Jedná se o šest programních sonatin (Jarní, Z dětského života, O prázdninách, Pohádka, Zbojnická a Vánoční). I podle názvu jde říci, že tyto skladby jsou k pedagogickému využití. Též cyklus *Mládí op.55* je pedagogicky oblíbený a mohou si z něj zahrát i mladší klavíristi. Jedná se o

¹¹ NOVÁK, Vítězslav. *O sobě a o jiných*. Supraphon Praha, 1970. str. 91

¹² LÉBL, Vladimír. Vítězslav Novák: Život a dílo. Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. str. 140

dva sešity, složených z drobných skladbiček a převážně je určený pro hráče základních uměleckých škol.

Pomyslným posledním dílem z klavírní tvorby z roku 1923 je *Kytice lidových písní pro klavír s podloženým textem*. Podle názvu je těchto dvanáct písní inspirováno jeho obdivem ke Slovensku a k lidové písni.

2. Písně zimních nocí, op. 30

Vítězslav Novák měl ke klavíru blízký vztah. Sám byl velmi dobrým klavíristou a tomuto nástroji věnoval řadu klavírních děl. Písně zimních nocí se řadí mezi nejznámější kusy.

Dílo začalo vznikat mezi rokem 1902 – 1903. Jedná se o čtyřdílný cyklus s částmi: I. Píseň měsíčné noci, II. Píseň bouřlivé noci, III. Píseň vánoční noci, IV. Píseň noci karnevalové. Třetí část cyklu vznikla v roce 1902, zbylé části během roku 1903. Dílo ve finální podobě poprvé uvedl 25. dubna 1908 Jan Heřman¹³ na Večeru žijících českých skladatelů v Měšťanské Besedě na Královských Vinohradech.

Tempově připomíná cyklus formu barokní sonáty: pomalu – rychle – velmi pomalu – velmi rychle. Téma celého cyklu hudebně připomíná zasněženou přírodu, ale každý zpěv ji zobrazuje v jiném světle a pohledu. V době psaní této skladby byl Novák velmi ovlivněn moravskou a slovenskou hudbou. Tato hudba ho prostoupila natolik, že můžeme hovořit o vyspělé fázi neofolklorismu. To dokazuje dílo Písně zimních nocí, kde každá část cyklu vyzařuje nevšední melodické nadání folklórního rázu.

Později byl Novák ovlivněn dalším směrem, se kterým se setkal – Impresionismem¹⁴. Avšak Novák se o impresionismu vyjadřuje takto: „Často bylo psáno o mém impresionismu jako převzatém z Debussyho. To vůbec není správné, impresionisticky jsem cítil již v 'Melancholii', tedy v době, kde Debussy byl ve svých začátcích a nadto v Praze zcela neznám...“¹⁵

Tímto chtěl poukázat na Pellea a Melisandu, dílo Debussyho, které představil veřejně až po roce 1902. V té době již Novák zkomponoval Melancholii (1901), symfonickou báseň V Tatrách (1902) a o rok později i dílo Věčná touha, všechny impresionisticky inspirovány. V tomto směru je tedy nutné hledat mimo hudební oblast. Jeho skladby ovlivnil především básník Antonín Sova a malíř Josef Uprka, který byl impresí ovlivněn lehce více, než Sova. Oba tyto umělce osobně znal.

Vítězslav odporoval vlivům nových hudebních proudů, nechtěl se nechat strhnout davem umělců. Jeho cílem bylo dospět k danému stylu sám, najít si cestu po svém. Ke všemu se chtěl dopracovat upřímnou uměleckou prací. Preferoval postupný přirozený vývoj, než přímý skok do nového stylu z umění, ve kterém momentálně žil.

Písně zimních nocí jsou prvním dílem tohoto směru, které bylo plně inspirováno impresí. Předtím se Novák věnoval velmi spirituální, duchovně silné tvorbě a využíval prvky

¹³ J. Heřman (1886 -1946) – pedagog, pianista, člen tzv. Českého tria, popularitu získal díky interpretaci děl známých skladatelů (L. van Beethoven, J. S. Bach, J. Suk, C. Debussy a další)

¹⁴ Název *Impresionismus* dle všeho odvodil kritik L. Leroy roku 1874 na výstavě nezávislých malířů z Monetova obrazu *Impression, le soleil levant* (Dojem, vycházející slunce, namalovaný roku 1872).

¹⁵ LÉBL, Vladimír. Vítězslav Novák: Život a dílo. Nakladatelství Československé akademie věd, 1964. str. 89

tónomalby přírodních zvuků (např. písňový cyklus Údolí Nového království). Všechny čtyři skladby byly dle Novákových Pamětí¹⁶ inspirovány jeho platonickou láskou k Růžence Schwerakové, dceři jeho přítele Schweraka (Novák ji ve svých pamětech nazývá „Růžena krasavice“¹⁷), které v té době bylo šestnáct let. Docházela k Novákovi s maminkou na hodiny harmonie. Vedle toho se věnovala i malbě. Novák o citech k ní píše: „*Neviděl jsem žádný její obraz – mně stačila ona sama. Neslyšel jsem ji nikdy hrát – při jejím spatření rozehrály se ve mně ty nejněžnější struny. Nikdy jsem k ní nevzplanul smyslným žářem – byla jen předmětem mého tichého zbožnění.*“¹⁸ Paradoxem je, že „nešťastná láska“ dala vzniku šťastným skladbám.

Dílo sice také obsahuje prvky subjektivismu, stejně jako Údolí Nového království a Melancholie, avšak přece jsou od nich zdárně odlišné. V díle se objevuje námět duše, která bloudí nocí. Lidská bytost je zde pouze prostředníkem, přes kterého se máme soustředit na sílu a malebnost oněch nocí.

2.1 Píseň měsíčné noci

V první písni z cyklu Vítězslava Nováka cítíme vlivy myšlenkových proudů přelomu století. Jak již bylo výše zmíněno, Novák velice inklinoval k tvorbě Sovy, ale i Březiny. Oba byli příznivci, v té době se prosazující české moderny. Tato generace básníků, objevující se již od roku 1895 jako výsledek bojů mladých autorů s některými představiteli starší literatury v čele s Vrchlickým a Hálkem, ve svých dílech preferuje styly jako symbolismus, impresionismus a dekadenci.

Píseň měsíčné noci obsahuje mnoho prvků lyrické písně. Už z tempového označení *Andante amoroso* (zvolna, krokem a milostně) si můžeme vyvodit celkovou náladu této písně. Jedná se o jasnou, něžnou, intimní touhu. Toto měl Novák ve velké oblibě, prvky noční nálady se objevují i v písňovém cyklu Melancholie, klavírním cyklu Za soumraku, v symfonické básni Toman a lesní panna a mnoho dalších. Snaží se zachytit skutečnost v daném okamžiku. Novák v této písni dokazuje své kompoziční mistrovství především skvělou motivickou prací.

Píseň je v tónině E dur. Jedná se o jeden zásadní motiv, se kterým Novák pracuje a různě obměňuje po celou dobu skladby. Při podrobnějším rozboru začátku písně můžeme vnímat první tři tóny jako úvod, následující pětici tónů jako hlavní motiv. Postupné zvětšování intervalů během opakování tématu vede k větší nálehavosti a dramatičnosti, které chtěl Novák tímto prvkem očividně docílit. V závěru tématu poukazuje na určitý prvek vzestupu formou augmentace - nahrazení rytmických hodnot tónů hodnotami delšími, ale při zachování poměrů mezi hodnotami.

---

¹⁶NOVÁK, Vítězslav. O sobě a o jiných. Supraphon Praha, 1970. str. 121

¹⁷NOVÁK, Vítězslav. O sobě a o jiných. Supraphon Praha, 1970. str. 121

¹⁸NOVÁK, Vítězslav. O sobě a o jiných. Supraphon Praha, 1970. str. 121

19

Během druhého tématu od třináctého taktu si Novák pohrál se základní verzí akordických příznávek v levé ruce. Obměnil je pomocí rozložených akordů připomínající arpeggia, díky kterým hudba připomíná čeřící se hladinu pod noční oblohou.

20

Forma těchto dvou dílů je tedy aa'. Jsou po stavební stránce zcela stejné. V následujícím provedení od taktu 38 je hlava tématu imitačně obměňována. Ze základní tóniny se dostáváme do výrazné As dur. Následuje část piú animato v taktech 54-76, kde dochází ke značné změně tónin (cis moll – Cis dur – D dur – Es dur) a agogickému růstu, což značí dramatičnost a naléhavost skladby.

Po dlouhé koruně, která nechává prostor doznít vypjatost předchozí části, se navrácí Tempo I., opět v tónině E dur s menšími obměnami hlavního tématu. Jedná se o jakési variace na toto téma. Jednou z variací je například hlavní téma obohacené šestnáctinami, které mohou v posluchači evokovat probublávající, chvějící se hladinu.

21

¹⁹ NOVÁK, Vítězslav. Písně zimních nocí. Berlín: N. Simrock, 1904. str.2

²⁰ Tamtéž str.2

²¹ NOVÁK, Vítězslav. Písně zimních nocí. Berlín: N. Simrock, 1904. str.4

Poslední záchvěv v podobě trylků následuje v taktach 112-117 před úplným zklidněním, smířením. Dílo končí v akordickém pianupianissimu a smorzandu, což v překladu znamená zmiravě až do ztracena.

Píseň měsíční noci v sobě nese prvky moravskoslovácké inspirace a svými stupnicovitými běhy a rozklady akordů zde vnímáme i lehké prvky impresionismu. Tato píseň je velmi emoční a hudebně naprosto geniální.

2.2 Píseň bouřlivé noci

Po klidné měsíční noci nastává noc plná intenzivního výrazu, prudkosti a naléhavosti. Začátek Písně bouřlivé noci je velmi dynamický především využitím oktavových sestupů v pravé ruce a prudkým vířením tónů v ruce levé. *Allegro tempestuoso* v překladu znamená rychle a bouřlivě či vášnivě, což se nám hned na začátku snaží Novák ukázat. Dalo by se říci, že tato píseň je sonátové formy. Ač je tato skladba z celého cyklu nejkratší, necelé 2 minuty, je velmi stručná a výstižná. V této písni se nacházíme v tónině f moll. Do děje nás uvádí oktavové postupy v pravé ruce (as – g), završené sforzatissimem pro větší dramatičnost. Jedná se o subdominantu (b – f – des – f), terckvartakord šestého stupně (as – f – c – des – f) a alterovaný septakord druhého stupně (g – f – h – des – f).

Po čtrnáctitaktové dramatické introdukci nastupuje hlavní téma *Poco meno mosso, ma molto appassionato*. V překladu trochu méně, avšak velmi vášnivě. Tónomalebné prvky bouře trvají jedenáct taktů. Umocnění tohoto pocitu navozuje i náhlá změna dynamiky piano – forte – piano.

²² NOVÁK, Vítězslav. Písně zimních nocí. Berlín: N. Simrock, 1904. str.6

23

Na ně navazuje desetitaktové téma *Piú animato*, vybočující z hlavní tóniny f moll do paralelní As dur. V předvěti *Piú animata* dochází k rozšíření třítónového motivu na pětitónový. Před nástupem provedení Novák využije poslední čtyři takty z introdukce jako přechod. Následuje *Tempo come sopra*, kde jsou imitační variace na dané téma.

Repríza začíná od *Poco meno mosso*. Novák zde propojuje motivy z prvního i druhého tématu a nabírá na intenzitě. V závěru je krátká coda. V *Andante tranquillo* je lehké zaváhání a vzpomínka na motiv druhého tématu, po kterém následuje sled tónů v podobě celotónové stupnice, zakončen sforzatissimem na tónu as v oktávách.

2.3 Píseň vánoční noci

V této části Novák vystavěl monumentální pastorální píseň. Z hlediska formy se jedná o třídílnou písňovou formu. V této části cyklu se asi nejvíce projevuje ve složitosti kompozice i Novákův monotematismus. Po celou dobu se pohybujeme v tónině Fis dur, ke konci modulujeme do smutné gis moll. Tempo této skladby je *Andante misterioso*, což již z názvu značí něco mystického, záhadného.

Hlavní myšlenkou je začáteční dvacetitaktové téma Vánoc v pianissimu, které je pravidelně členěno. Oproti předešlé dramatické písni najednou zazní něco velmi vznešeného a nadpozemského. Poté přichází první obměna hlavního tématu. V předvěti se melodie přesouvá z pravé ruky do levé formou rozloženého arpeggia. V závěti je levá ruka doprovázena trylkováním pravé ruky ve vysoké poloze.

24

²³ NOVÁK, Vítězslav. Písně zimních nocí. Berlín: N. Simrock, 1904. str.6

²⁴ NOVÁK, Vítězslav. Písně zimních nocí. Berlín: N. Simrock, 1904. str.10

Následující *Più mosso* tvoří přechod na další zcela odlišnou část skladby. Přichází lehká gradace na *Doppio movimento*, které je úplným opakem okrajových částí skladby. Interpretuje se ve dvojnásobném tempu a je velmi hravé, energické a radostné.

Vánoční rolničky zaznívají především v pravé ruce ve vysokých polohách (zvuk rolničků může připomínat i využití velkého množství posuvek). Velké dynamické a agogické rozdíly vyústí do chromatického běhu v levé ruce. Nastává příprava na třetí díl.

Meno, ma non tempo del principio pokračuje hlavním tématem v basové linii, nad kterým zvoní pravá ruka po dobu desti taktů. Poté se melodie obmění a zazní v pravé ruce v akordické podobě. Levá ruka doprovodně trylkuje, což vytváří gradaci, ústící do závěrečného dílu. Od *tranquilla* na předposlední stránce začíná mohutný chorál. Melodie je obohacena o arpeggia, která dodávají skladbě na mohutnosti. V závěrečné codě se téma pomalu vytrácí, až se zastaví na počátečních souzvucích písně.

2.4 Píseň noci karnevalové

Vrcholem cyklu je Píseň noci karnevalové. Jedná se o programní skladbu s poměrně rozsáhlým úvodem, codou a středním dílem plný variací. Tempové označení *Allegro burlesco*, rubato značí, že se jedná o velmi vášnivou a opět dramatickou skladbu. V úvodu skladatel využívá oktavové běhy a akordické skoky k naléhavosti a prudce bouřlivé přípravě na hlavní téma.

V *Più mosso, ma non quasi Tempo I.* zaznívá hlavní myšlenka celé písně – hravá, rázná až koketní píseň v G dur. Pozorujeme zde prvky slovácké písně. Trylkem v pravé ruce je ukončeno první téma a nastupuje druhé. Charakterově téma obsahují stejně hravé a taneční prvky inspirované pravděpodobně folklórní moravskou – slováckou písní. Taneční charakter získává díky synkopickému rytmu. Hlavní rozdíl nacházíme především v odlišnosti motivického základu.

25

Po dobu skladby pracuje Novák s těmito dvěma tématy a odlišně je obměňuje. Celkový dojem velkolepé slavnosti dodávají akcenty, odtahy, staccata a velké agogické a dynamické

²⁵ NOVÁK, Vítězslav. Písně zimních nocí. Berlín: N. Simrock, 1904. str.17

rozdíly. Největší gradace se dočkáme v tocatové kadenci, při které dochází ke zlomu – střídání dvoučtvrtového taktu se tříčtvrtovým.

Quasi Cadenza

p *cresc.*

f poco sosten.

come sopra *ff*

26

Následující *Piú moderato, ma non troppo* je dohrou karnevalové noci, hrané tempově i výrazově libovolně dle nálady interpreta. Poslední část *Stretto* během patnácti taktů vygraduje z *piano* do *fortissima*, zakončena *secco* akordem. Podle slov klavíristy, pedagoga a skladatele Václava Štěpána měl Novák zálibu v transponování celé melodické věty nejčastěji o půltónovou vzdálenost.²⁷ Perfektním příkladem jsou právě hlavní tóniny těchto písní – E dur, f moll, Fis dur, G dur.

²⁶ NOVÁK, Vítězslav. Písně zimních nocí. Berlín: N. Simrock, 1904. str.22

²⁷ SRBA, Antonín. Vítězslav Novák – Studie a vzpomínky. Osvětový klub v Praze, 1932

3. Interpretační analýza

Nahrávek tohoto díla není velmi mnoho, ač Novákova hudba je velmi obohacující a především tento cyklus by zasloužil více pozornosti. V této kapitole bych ráda porovнала pár nahrávek a ráda kapitolu obohatila o své poznatky a názory na interpretaci.

První zmínku bych věnovala nahrávce pana profesora Františka Raucha z roku 1964. Tato nahrávka je pořízena i s videozáznamem, což ještě více přidává na autenticitě a zážitku pro posluchače. Pan profesor František Rauch (4. února 1910 – 23. září 1996) byl vynikajícím klavíristou a profesorem na Akademii múzických umění. Byl jedním z nejuznávanějších českých umělců, kteří se specializovali na klavírní dílo Vítězslava Nováka. Sám se s ním totiž setkal při studiích kompozice v letech 1936 – 1937.

Velmi mne zaujalo, s jakým klidem, pokorou a lehkostí pan profesor Rauch dílo interpretuje. I přes odlišné charaktery písní dílo působí jako celek a má promyšlený každyčkový detail. Atmosféru umocňují i občasné záběry například zimní krajiny při Písni měsíčné noci, lidí modlících se v kostele při Písni vánoční noci a maškar při Písni noci karnevalové, během kterých v pozadí slyšíme skvostné tóny a melodie tohoto cyklu. Posluchač může lépe vnímat propojení hudby s mimohudební představivostí příběhu, který se za každou písní skrývá. Na nahrávce je zřetelné, že jeho technika nemá žádné mezery a dokáže frázi zahrát barevně a idylicky i bez pomoci pedálu.

Píseň měsíčné noci v Rauchovo podání působí až nadpozemsky krásně. Doposlouchávání dlouhých tónů a frází, lehkost každého tónu i velká představivost a nadhled. Líbí se mi, jak si pan Rauch pohrává s basovou linkou a snaží se vytáhnout i jiné melodické prvky a harmonie, které by na první dojem tolik neupoutaly pozornost.

Píseň bouřlivé noci je v jeho podání technicky brilantní, s minimálním využitím pedálu pro jasný a pestrý zvuk. Vše je vyrovnané a i v rychlejším tempu působí interpretace klidně a rozvážně.

Píseň vánoční noci ve mne zanechala meditativní dojem a trochu mi připomínala ukolébavku. Každý, kdo má představivost musí slyšet všechny barevné škály v této písni a jasně si zrealizovat představu zimní přírody. Pan profesor Rauch je dle mého kouzelníkem klavíru.

V poslední Písni noci karnevalové se promítají všechny poznatky, co jsem již zmínila. Zajímavé mi přišlo zpracování části Quasi cadenza a následného Piú moderata. Krásně v této pasáži vynikly prvky impresionismu, které jsou v podání pana Raucha nejvíce intenzivní právě v poslední písni celého cyklu.

Další nahrávka je z roku 1996 od pana Radoslava Kvapila. Dílo vydalo nakladatelství ASV DIGITAL spolu s nahrávkami dalších skladeb od Vítězslava Nováka v podání Kocianova kvarteta a zpěvačky Magdaleny Kožené (Klavírní kvintet a moll op.12, Slovenské spevy). Radoslav Kvapil je klavírista, který se věnoval a stále věnuje propagaci českého díla v zahraničí. Hodně cestoval, aktivně hrál po světě. Jeho pojetí je poměrně odlišné. Z díla vyzařuje větší jednoduchost a tempová přesnost. Pan Kvapil volí klidnější tempa, oproti Rauchovi agogicky striktnější a proto je jeho nahrávka i časově rozsáhlejší.

První píseň na mě působí plynule, Kvapil se hodně opírá o přesnost notového zápisu, především o označení tempa a nálady. Dokázala bych si představit větší agogické změny a naléhavější hru v části piú animato, avšak v zápise se píše *con calore, non tanto legato*. Ve volném překladu to znamená hrát s teplem, ne tak vázaně. Většina interpretů v této části využívá hodně pedalizace pro větší barevnost a dramatictost, avšak podání pana Kvapila mi přišlo více zajímavější. Využívá minimum pedálu, všechny tóny a harmonie působí jasně a žádný tón nepřeznívá do druhého. Jeho interpretace Tempa I. po návratu, kdy místo *poco marcato espressivo* (důrazně, expresivně) Kvapil spíše vyslovuje každický tón v klidnějším tempu a více si vyhrává s barevností tónů až do konce skladby.

Píseň bouřlivé noci bych si představovala více bouřlivě a naléhavě. Již začátek hlavního tématu nasadí v mírném tempu a přijde mi škoda, že hraje spíše metronomicky, s minimálními náznaky agogického víření připomínající bouři. Mám pocit, že interpret kompenzuje agogiku více výraznější dynamikou. V Tempu I. přichází větší napětí. V části *poco meno mosso* posluchač očekává postupné zrychlení, rozvoj, ale Kvapil až do poslední chvíle k piú animatu drží posluchače v napětí a tempově se nevychýlí. V této písni pociťuji, že se snaží o vyslovení a procítění každé noty. Interpret spíše vsadil na pomalejší tempo, avšak precizněji propracoval styl úhozu a jiné hudební prvky.

Píseň měsíčné noci jsem očekávala více meditativní jako tomu bylo u pana profesora Raucha. Například v části s trylky je na mě pravá ruka už moc agresivní. Část má být v pianu, sice se pak objevuje crescendo, ale stále bych ho vnímala v menším poměru k dané dynamice a náladě skladby. Obecně jeho hra v této písni je poměrně dost hlučná a nepůsobí dojmem vánoční noci. Očekávala bych zasněnější náladu a více pokory k dílu.

Čtvrtá píseň na mě působila velmi hravě, razantně a provedení pana Kvapila se mi velice líbilo. Opět nastupuje ve volnějším tempu, ale postupně skladbu graduje a jako celek působí dobrým dojmem. Bohužel na nahrávce této poslední skladby z cyklu je slyšet poměrně dost překlepů, což sice přidává na autentičnosti nahrávky, ale občas vyrušuje posluchače z nálady.

Pan Kvapil Písně zimních nocí nahrál ještě jednou k příležitosti 60. výročí skladatelova úmrtí ve spolupráci s Kamenicí nad Lipou. Písně zimních nocí jsou součástí CD, na které pan Kvapil nahrál ještě další sólové skladby Nováka. Celé CD mu vydalo Alto/label of Musical Concepts ALC 1113; 2010 .

Nahrávky dělí 14 let a je zajímavé pozorovat změnu vyzrálosti hudebního cítění interpreta a jeho odlišný názor na tento cyklus. Druhá nahrávka pana Kvapila je mi více sympatičtější. Jeho hraní je více osobní, agogicky promyšlenější. Dílo má větší tah a působí soudržněji. Více si hraje s barevností a dle mého názoru se dílo i technicky posunulo.

Třetí nahrávka od pana Otakara Vondrovce z roku 1971 mě zaujala už jenom příběhem daného interpreta. Pan Otakar Vondrovic byl nejen aktivním hudebníkem a od roku 1965 profesorem na JAMU, ale i vynikajícím lékařem v Poděbradech. Spojení lékařské praxe a aktivního hraní je velmi neobvyklé a časově náročné. I přes to byl vynikajícím klavíristou a z nahrávky této skladby je slyšet, že se hudbě věnoval naplno a byl velmi nadaný. Též se řadil mezi propagátory českého díla a Novák byl jedním ze skladatelů, kterého měl v oblibě.

Píseň měsíčné noci působí klidným dojmem a líbí se mi, jak si hraje s barevností tónů a se stylem úhozu. Posluchač dokáže vycítit hudební záměr interpreta a vstřebat danou náladu. Charakteristické pro tuto skladbu v podání pana Vondrovce je pro mě doposlouchávání všech dlouhých tónů a jejich dozvuk. Například hned na začátku skladby mu krásně vyznívá melodie v pravé ruce a dlouhé tóny jsou čiré a průzračné i při připojení dalších hlasů. Jeho práce s barvou zvuku nástroje je velmi okouzující.

Ve druhé Písni bouřlivé noci je výstižná především brilantní technika a lehkost hraní. Líbí se mi, jak dynamicky pracuje s tematikou bouřlivé noci a udržuje napětí po celou dobu své interpretace.

V Písni vánoční noci krásně vystavuje dlouhé fráze, vnímá všechny hlasy stejně důležitě. Každému hlasu věnuje náležitou pozornost a přesto ve finále působí jako jeden celek. Díky nahrávce pana Vondrovce si posluchač spojí Nováka s prvky impresionismu, které dává především v této písni a v Písni zimních nocí svou hrou zřetelně najevo.

Po lehkém oddechu přichází Píseň noci karnevalové. Interpret opět dokazuje, že technika pro něj není žádná překážka. I přes razantnost a preciznost skladby Vondrovic hraje aktivně, lehce a po klavíru s nadsázkou svými rukama tancuje.

Další nahrávku vydalo nakladatelství Supraphon roku 1998 v podání klavíristy, pedagoga, skladatele, spisovatele Martina Vojtíška. Řadí se mezi vyhledávané interprety Novákova díla. Pan Vojtíšek se může jako jediný pyšnit tím, že nahrál kompletní nahrávku klavírního díla Vítězslava Nováka. Je velmi oceňovaný nejen v česku, ale i v zahraničí. Napsal i knihu

Klavírní dílo Vítězslava Nováka a jeho interpretace, která slouží jako doplněk k nahrávkám Novákova klavírního díla.

Ač jsem tohoto interpreta neznala, zaujal mě hned na první poslech. Jeho hra je čistá, velmi propracovaná a líbí se mi pojetí celého cyklu. Pan Vojtíšek je neskutečně muzikální, techniku má brilantní a z jeho hry je cítit pokora k dílu a k Novákovi samotnému.

Píseň zimních nocí je velmi energická, melodicky skvěle vystavěna. Líbí se mi ryzí tón, kterým Vojtíšek hraje. Agogicky si se skladbou dost vyhrává. Náhlé změny tempa působí přirozeně a od začátku do konce posluchač přesně pociťuje, co chtěl hraním interpret sdělit.

Druhá píseň je již od první oktávy bouřlivá a dramatická. Motiv bouře vystavěl grandiózně, líbí se mi zvýrazňování basové linky v některých částech, které přidávají na barevnosti. Obě ruce si vzájemně odpovídají a kompaktně se prolínají. Při poslechu se ve mně mísí pocity smutku, hněvu, dramatickosti. Za mě je toto nejlepší nahrávka Písně bouřlivé noci, kterou jsem slyšela.

Ve třetí písni se mi líbí práce a vývoj hlavního motivu a jeho frázování. Vojtíšek hraje poměrně dlouhé fráze a i tím působí skladba celistvějším dojmem. Skladbu hraje s porozuměním a hluboký zaujetím.

Poslední část cyklu je dynamická, hravá a opět technicky velmi zdařilá. Ve čtvrté písni Vojtíšek ukazuje velkou škálu agogických a dynamických změn.

Nováka do svého repertoáru zařazují i přední klavíristi současné interpretační scény. Jedním z nich je Martin Kasík. Pravidelně zařazuje Novákovi Vzpomínky op.6 jako součást recitálu například v Ostravě v roce 2015 nebo na festivalu Dvořákova Praha 2022.

Existuje i nahrávka vydaná roku 1996 pod názvem Novák, Suk, Smetana: Píseň lásky. Toto CD nahrál klavírista Igor Ardašev.

Nejnovější nahrávku, co se mi podařilo dohledat, interpretoval Jan Bartoš. Tento vynikající klavírista nahrál Novákův Koncert pro klavír a orchestr e moll ve spolupráci s dirigentem Jakubem Hrušou a Symfonickým orchestrem Českého rozhlasu, první vydání roku 2020. Dílo psal Novák v poměrně brzkém věku a není tolik známé. Podařilo se mi najít alespoň úryvky ukázek z nahrávky a tato hudba mě velmi oslovila a i na rané dílo je velmi vyspělá a osobitá.

Závěr

Tato bakalářská práce si kladla za cíl podrobněji prozkoumat klavírní dílo Písně zimních nocí i pohled na Novákovou klavírní tvorbu jako celek.

První část přiblížila Novákův život, hudební vkus a styl jeho tvorby. V další části se podrobně zaobírala formálním rozbořením každé písně pro lepší a jasnější představu o notovém zápisu a harmonických složkách. Poslední kapitola byla věnována interpretační analýze a porovnání nahrávek významných klavíristů, specializujících se právě na Novákovu tvorbu.

Novák byl velmi silná osobnost a je velká škoda, že jeho dílo není v dnešní době tak doceněné a tolik známé. S klavírní tvorbou Nováka jsem se osobně setkala až během studií na konzervatoři. Myslím si, že by se toto dílo mělo dostávat i do podvědomí mladších generací, například na základních uměleckých školách či při probírání látky při hudební výchově na základních školách.

Proto jsem se rozhodla přispět alespoň podrobnějším zpracováním cyklu Písně zimních nocí v této bakalářské práci, která by mohla do budoucna sloužit jako pomocný materiál při nastudování tohoto cyklu pro další studenty, popřípadě profesory.

Seznam použitých zdrojů

LÉBL, Vladimír. *Vítězslav Novák – Život a dílo*. Vydání 1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1964.

NOVÁK, Vítězslav. *O sobě a o jiných*. Praha: Editio Supraphon, 1970.

LÉBL, Vladimír. *Vítězslav Novák*. Praha: Editio Supraphon, 1967.

BUDIŠ, Ratibor. *Vítězslav Novák [tištěný text]: Výběrová bibliografie*. Praha: KNIHA, 1967.

NAVRÁTILOVÁ, Lenka. *Diplomová práce Klavírní dílo Vítězslava Nováka s přihlédnutím k jeho využití ve výuce na uměleckých školách*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2008.

NEJEDLÝ, Zdeněk. *Vítězslav Novák: studie a kritiky*. Praha: Melantrich, 1921.

SRBA, Antonín. *Vítězslav Novák – Studie a vzpomínky*. Praha: Osvětový klub, 1932.

HANUŠ, Stanislav, ed. A. VOMÁČKA, Boleslav, ed. *Sborník na počest 60. narozenin Vítězslava Nováka*. Praha: Hudební matice Umělecké besedy, 1930.

HOLZKNECHT, Václav. *Vítězslav Novák*. 1.vyd. Praha: Vydavat. minist. Informací, 1948.

ŠTĚDRŮ, Bohumír. *Vítězslav Novák v obrazech*. 1.vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967.

Internetové zdroje

Ústav pro propagaci díla a odkazu Vítězslava Nováka, www.vitezslavnovak.cz

VOJTÍŠEK, Martin. 2023 <https://martinvojtisek.cz/vitezslav-novak> [online;cit. 2023 – 04 - 24]

Použité prameny

NĚMEC, Věroslav. [*Klavírní kvintet a moll, op.12*]; [*Slovenské spevy*]; [*Písně zimních nocí, op.30*]; Musica, 1998, roč. 2, č. 5, s. 32. ISSN 1210 -8081

Použitý notový materiál

NOVÁK, Vítězslav. *Písně zimních nocí op.30*. Berlín : N. Simrock, 1904.

Přílohy

Příloha 1 – V. Novák: Písně zimních nocí op. 30

Vítězslav Novák

op.30

Písně zimních nocí
Klavír na 2 ruce

Songs of a Winter's Night
piano solo

Winternachtsgesänge
Klavier zu 2 Händen

Elite Edition 737
N. Simrock ● London/Hamburg

I

PÍSEŇ MĚSÍČNÍ NOCI

Gesang einer Mondnacht

VÍTĚZSLAV NOVÁK, op. 30
(1870–1949)

Andante amoroso ♩ = 60

p *dolce espress.* *un poco*

con Ped.

stringendo e cresc. *dim. e rall. pp* *1* *dolciss. espressivo*

un poco stringendo e cresc.

a tempo *molto espress.* *poco dim.*

dolce *espress.*

P x P x

Copyright 1904 by N. Simrock, Berlin,
N. Simrock, London - Hamburg

cresc.
con ~~ad.~~
un poco più mosso
molto espress.
P *x*

p *espress.* *cresc.* *molto espress.*
P *P* *P* *P*

più animato
f con calore, non tanto legato
P *P* *P* *x* *P* *x*

cresc.
P *x* *P* *x* *P* *più f* *P* *x*

ff
P *P* *x* *P simile* *P* *x*

affrettando *largamente* *ff*
P *x*

4

Tempo I.

dolce, teneramente

p

leggeriss.

poco marc. espress.

un poco string.

cresc. poco a poco

molto espress.

espress.

The musical score consists of six systems of staves. The first system begins with a treble and bass staff in G major (one sharp). The tempo is marked 'Tempo I.' and the mood is 'dolce, teneramente'. The first system includes fingerings (e.g., 2, 4, 1, 5, 3, 2, 1) and dynamics like 'p' and 'P'. The second system continues with similar notation, including a 'sopra' marking and 'leggeriss.' dynamics. The third system introduces 'poco marc. espress.' and 'P sempre'. The fourth system features 'un poco string.' and 'cresc. poco a poco'. The fifth system is marked 'molto espress.' and the sixth system is marked 'espress.'. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, slurs, and dynamic markings.

The musical score consists of six systems of staves. The first system includes dynamics *P* and *espress.*, and a measure marked with an 'x'. The second system includes *poco dim.*, *dolce*, *dolce, ma marc.*, *cresc.*, and *con P*. The third system includes *più f* and *p cresc. molto con gran espressione*. The fourth system includes *allargando*, *dimin., ma ben*, and measures marked with *P* and 'x'. The fifth system includes *marc.*, *poco sf*, *dolente*, and *dimin.*. The sixth system includes *dolciss.*, *poco sf*, *smorzando*, and *ppp*.

PÍSEŇ BOUŘLIVÉ NOCI

Gesang einer Sturmnacht

Allegro tempestuoso $\text{♩} = 60$

f pesante *sff non legato* *sff*

P *P* *P* *x* *P* *x*

sff *P* *x*

Poco meno mosso, ma molto appassionato $\text{♩} = 50$

p *f* *p* *f*

sopra *sempre con P* *P* *x* *P* *x*

cresc. poco a poco *P* *x*

più animato *f non legato*

P *x*

First system of a musical score in G-flat major (three flats). The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, accented with 'v' marks. The left hand provides a harmonic accompaniment with chords and single notes. Fingerings are indicated with numbers 1-5. Dynamics include 'P' (piano) and an 'x' mark.

Second system of the musical score. The right hand continues the melodic pattern. The left hand has a more active line with eighth notes. Dynamics include 'P' and an 'x' mark.

Tempo I.

Third system of the musical score. The right hand has a more complex melodic line with some triplets. The left hand features a rapid sixteenth-note accompaniment. Dynamics include 'ff' (fortissimo), 'P' (piano), and an 'x' mark.

Tempo come sopra

Fourth system of the musical score. The right hand has a dense texture with many beamed notes. The left hand has a steady accompaniment. Dynamics include 'p' (piano), 'f' (forte), and 'P' (piano). An 'x' mark is present. The text '(sotto)' and '(sopra)' are written below the left hand.

cresc poco a poco

Fifth system of the musical score. The right hand continues with a dense melodic texture. The left hand has a steady accompaniment. Dynamics include 'P' (piano) and an 'x' mark. The text '(sopra)' is written below the left hand.

Sixth system of the musical score. The right hand has a melodic line with some triplets. The left hand has a steady accompaniment. Dynamics include 'P' (piano). The text 'marcatissimo' is written above the right hand.

First system of the musical score. It consists of a grand staff with two staves. The right staff contains a melodic line with triplets and accents. The left staff contains a bass line with chords. Dynamics include *P* (piano) and *x* (crescendo).

Second system of the musical score. The right staff continues the melodic line with triplets and accents. The left staff contains a bass line with chords. Dynamics include *P* (piano) and *x* (crescendo). The word *stringendo* is written above the right staff. The tempo marking *Tempo I.* is written above the right staff. The word *p cresc. molto* is written above the right staff.

Third system of the musical score. The right staff contains a melodic line with triplets and accents. The left staff contains a bass line with chords. Dynamics include *P* (piano) and *x* (crescendo). The word *sfz* (sforzando) is written above the right staff. The tempo marking *Tempo I.* is written above the right staff. The word *ff non legato* is written above the right staff.

Fourth system of the musical score. The right staff contains a melodic line with triplets and accents. The left staff contains a bass line with chords. Dynamics include *P* (piano) and *x* (crescendo).

Fifth system of the musical score. The right staff contains a melodic line with triplets and accents. The left staff contains a bass line with chords. Dynamics include *P* (piano) and *x* (crescendo). The tempo marking *Poco meno mosso* is written above the right staff. The word *p marcato la melodia* is written above the right staff.

Sixth system of the musical score. The right staff contains a melodic line with triplets and accents. The left staff contains a bass line with chords. Dynamics include *P* (piano) and *x* (crescendo). The word *cresc.* is written above the right staff.

5 5 5 2 4 5 4 3 2 5 1 m. s.

4 m. d. *più animato* *f* *P*

Tompo I. *sf* *con P* *p*

Andante tranquillo. Tompo I. *poco sf* *p dolce* *allarg.* *crescendo molto* *sf*

ossia: *P*

3

PÍSEŇ VÁNOČNÍ NOCI

Gesang einer Weihnachtsnacht

Andante misterioso $\text{♩} = 50$

pp *p ma cantando*

due cord.

cresc. poco a poco

dolce cresc. e poco string., espress. *dim. e rall.* *a tempo*

p legatiss.

tre corde
P sempre

37

stringendo *cresc.* *leggero*

dimin. e poco ritardando

3 1 3 2 1 3 1 3 2 1 3 5 4 3 1 2 3 1 3 1 4 1 3 4

Meno, ma non tempo del principio ♩ = 66

il canto ben marcato e legato

due corde *P* *P* *×* *P sempre*

p la sinistra mano dolcissimo

P *×* *P* *P* *×*

cresc. *poco* *ā* *poco*

P sempre 3 1 2 3 1 2 1 2 3 1 2 3 2 4 3 2 1 1

Musical score for "L'Espresso" by Franz Liszt, Op. 28, No. 15. The score is in E major and 2/4 time. The piano accompaniment features various dynamics and articulations, including *dolce*, *cresc. e poco string., espress. molto*, *dim. e rall.*, *p tranquillo*, *cresc. poco a*, *poco*, *P simile*, *poco a poco più*, and *espress.*. The score includes fingerings, slurs, and accents.

The musical score consists of six systems of staves. The first system includes the instruction *ff affrettando* and *P sempre*. The second system continues the melodic and harmonic development. The third system features a triplet of eighth notes marked with an '8' and a '3'. The fourth system includes the instructions *poco ritard.*, *tranquillo*, *meno f*, and *dim.*. The fifth system includes *non ritard.*, *p dolce*, *più p senza cresc.*, *p*, *dolciss.*, and *due corde*. The sixth system includes *più p senza cresc.*, *pp*, and *smorzando*. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, beams, and dynamic markings.

PÍSEŇ NOCI KARNEVALOVÉ

Gesang einer Karnevalsnacht

Allegro burlesco, rubato

ff precipitando, non legato
Pad Ebitum

(sotto)

(sopra)

rit. *pesante* *sostenuto* *accentato*

p scherzando *string.* *sciolto* *cresc.*

Più mosso, ma non quasi Tempo I.

First system of the musical score. The right hand (treble clef) features a series of eighth-note chords with fingerings 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4. The left hand (bass clef) has a few notes with fingerings 3, 1, 2, 5, 2, 3, 1, 2, 3. Dynamics include *poco f* and *f*. The tempo/mood is marked *risoluto, non legato*.

Second system of the musical score. The right hand continues with eighth-note chords and fingerings 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4. The left hand has notes with fingerings 4, 3, 5, 4, 3, 2. A section marked *strepitoso* begins with a wavy line. Dynamics include *f*.

Third system of the musical score. The right hand features chords with fingerings 1, 2, 3, 4, 2, 1, 4, 3, 2, 5, 2, 1. The left hand has notes with fingerings 1, 2, 3, 4, 2, 1, 4, 3, 2, 5, 2, 1. Dynamics include *p* and *sf*. The tempo/mood is marked *p leggiero giocoso*.

Fourth system of the musical score. The right hand features chords with fingerings 1, 2, 3, 4, 2, 1, 4, 3, 2, 5, 2, 1. The left hand has notes with fingerings 1, 2, 3, 4, 2, 1, 4, 3, 2, 5, 2, 1. Dynamics include *p* and *sf*. The tempo/mood is marked *p leggiero giocoso*.

Fifth system of the musical score. The right hand features chords with fingerings 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4, 3, 4. The left hand has notes with fingerings 3, 1, 2, 5, 2, 3, 1, 2, 3. Dynamics include *sf* and *sf sempre f*. The tempo/mood is marked *sf strepitoso e string.*

The musical score consists of six systems of staves. The first system includes dynamics *P* and *x*, and fingerings 3, 2, 3, 4, 3, 1, 3, 2, 1, 3, 4. The second system includes dynamics *P*, *P*, *P*, *P*, and *fp*, with fingerings 1, 2, 1, 1, 2, 1, 2, 1, 2, 1, 2, 5, 6. The third system includes *cresc.* and fingerings 4, 1, 2, 4, 2, 3, 1, 3, 1, 4, 5, 2. The fourth system includes *più cresc.*, *f*, *sostenuto*, and *accentato*, with fingerings 5, 2, 3, 4, 4, 2, 1, 3, 2, 1, 3. The fifth system includes *p scherz.*, *string. sciolto*, and *cresc.*, with dynamics *P* and *x*. The sixth system includes *f*, *(sopra)*, and *(sotto)*, with fingerings 5, 3, 4, 2, 2, 4, 2.

(sotto) (sopra)
 5 2 3 1 2 1 3
 1 3 5 5
 (sopra)
 p
 poco rit.
 p a tempo, leggiero
 cresc.
 (f)
 P x
 f sciolto
 m.s.
 P x
 m.s.
 m.s.
 Red. sim.

The musical score consists of six systems of two staves each. The first system includes fingerings (5, 2, 3, 1, 2, 1, 3) and dynamics (p). The second system includes the instruction 'poco rit.' and 'p a tempo, leggiero'. The third system includes 'cresc.'. The fourth system includes '(f)' and 'P x'. The fifth system includes 'f sciolto', 'm.s.', and 'P x'. The sixth system includes 'm.s.' and 'Red. sim.'.

First system of the musical score. It features a treble and bass staff. The treble staff has a melodic line with various ornaments and fingerings (e.g., 4, 3, 2, 1, 8). The bass staff has a more rhythmic accompaniment. Dynamics include *p*, *sf*, and *sf*. The tempo marking *marcato* is present.

Second system of the musical score. It continues the melodic and rhythmic themes. Dynamics include *p*, *sf*, and *sf*. The tempo marking *marcato* is present.

Third system of the musical score. It features a treble and bass staff. The treble staff has a melodic line with various ornaments and fingerings (e.g., 4, 2, 1, 3, 4, 1, 8). The bass staff has a more rhythmic accompaniment. Dynamics include *p*, *cresc.*, and *f strepitoso*.

Fourth system of the musical score. It features a treble and bass staff. The treble staff has a melodic line with various ornaments and fingerings (e.g., 5, 3, 5, 4, 1, 4, 2, 3, 2). The bass staff has a more rhythmic accompaniment. Dynamics include *poco ritard.* and *ff*. The tempo marking *(a tempo)* is present.

Fifth system of the musical score. It features a treble and bass staff. The treble staff has a melodic line with various ornaments and fingerings (e.g., 3, 1, 2, 1, 2, 3, 4, 5). The bass staff has a more rhythmic accompaniment. Dynamics include *p*, *p*, *p*, and *p*.

Sixth system of the musical score. It features a treble and bass staff. The treble staff has a melodic line with various ornaments and fingerings (e.g., 3, 1, 2, 1, 2, 3, 4, 5). The bass staff has a more rhythmic accompaniment. Dynamics include *p*, *p*, *p*, and *p*. The tempo marking *(ff sempre)* is present.

Musical notation for a piano piece, page 21. The score is written for piano (P) and includes various dynamics and markings.

Dynamics and markings include: *P*, *fp*, *f precipitando*, *P (sopra)*, *P simile*, *stringendo*, *m. d.*, *stretto*, and *Pten.*

The notation includes various musical symbols such as notes, rests, dynamics, and fingerings.

First system of musical notation. Treble and bass staves. Treble staff begins with a forte (*ff*) dynamic. Bass staff has a piano (*P*) dynamic and a cross (x) mark. Fingering numbers 1 and 2 are visible in the treble staff.

Second system of musical notation. Treble and bass staves. Treble staff has a piano (*P*) dynamic and a cross (x) mark. Bass staff has a piano (*P*) dynamic and a cross (x) mark. Fingering numbers 1, 2, 3, 4, and 5 are visible.

Third system of musical notation. Treble and bass staves. Treble staff has a fortissimo (*ff*) dynamic. Bass staff has a piano (*P*) dynamic and a cross (x) mark. Fingering numbers 1, 2, 3, 4, 5, and 8 are visible.

Fourth system of musical notation. Treble and bass staves. Treble staff is labeled "Quasi Cadenza" and has a piano (*p*) dynamic. Bass staff has a piano (*P*) dynamic and a cross (x) mark. Fingering numbers 1, 2, 3, 4, 5, and 8 are visible.

Fifth system of musical notation. Treble and bass staves. Treble staff has a piano (*P*) dynamic and a cross (x) mark. Bass staff has a piano (*P*) dynamic and a cross (x) mark. Fingering numbers 1, 2, 3, 4, 5, and 8 are visible.

Sixth system of musical notation. Treble and bass staves. Treble staff is labeled "come sopra" and has a piano (*P*) dynamic. Bass staff has a piano (*P*) dynamic and a cross (x) mark. Fingering numbers 1, 2, 3, 4, 5, and 8 are visible.

